

А. А. Гудима

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1282-2728>

Н. А. Джавадова

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4758-1039>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НАКАЗУ МОЗ УКРАЇНИ ВІД 9 БЕРЕЗНЯ 2022 р.
№ 441 «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКІВ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ ОСОБАМ ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНАХ»
У ПІДГОТОВКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ
БАКАЛАВРА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 223 «МЕДСЕСТРИНСТВО»
(СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ 223.02 «ПАРАМЕДИК»)**

A. A. Hudyma, N. A. Dzhavadova

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

**IMPLEMENTATION OF THE ORDER OF THE MOH OF UKRAINE
DATED MARCH, 9, 2022 №. 441 “ON APPROVAL OF PROCEDURES FOR
PROVIDING PRE-MEDICAL ASSISTANCE TO PERSONS IN EMERGENCY
SITUATIONS” IN THE TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS
OF A BACHELOR’S DEGREE IN THE SPECIALTY 223 “NURSING”
(SPECIALIZATION 223.02 “PARAMEDIC”)**

Анотація. Ця стаття присвячена дослідженню ефективності імплементації наказу від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» щодо надання домедичної допомоги у невідкладних ситуаціях у підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Медсестринство» (спеціалізація «Парамедик»). Дослідження базується на поєднанні опитувань здобувачів вищої освіти та проведення симуляційних сценаріїв. Результати вказують на значне покращення рівня розуміння та впевненості здобувачів вищої освіти у наданні домедичної допомоги після впровадження наказу № 441 у навчальну програму. Це дослідження висвітлює позитивний вплив інтеграції нових стандартів у навчальний процес на підготовку здобувачів вищої освіти до реальних медичних ситуацій та висловлює рекомендації щодо подальшого вдосконалення освітньої практики.

Ключові слова: домедична допомога; симуляційне навчання; робоча навчальна програма; парамедик; медсестринство.

Abstract. The article is devoted to the study of the effectiveness of the implementation of Order No. 441 on the provision of premedical care in emergency situations in the training of higher education students majoring in Nursing with a specialization in Paramedic. The study is based on a combination of student surveys and simulation scenarios. The results show a significant improvement in students' understanding and confidence in first aid after the implementation of Order No. 441 in the curriculum. This study highlights the positive impact of integrating the new standards into the educational process on preparing students for real-life medical situations and provides recommendations for further improvement of educational practice.

Key words: first aid; simulation learning; academic program; paramedic; nursing.

Вступ. Домедична допомога є ключовою складовою невідкладної медичної допомоги, що вирішально важлива в ситуаціях кризи та травм. Вона забезпечує негайний відгук та підтримку осіб, які потребують допомоги, до прибуття медичного персоналу. Важливість домедичної допомоги полягає

в тому, що вона може зберегти життя, запобігти ускладненням та покращити результати лікування. В невідкладних ситуаціях кожна секунда має значення. Швидка реакція та відповідні заходи можуть зупинити кровотечу, забезпечити належну дихальну підтримку або виконати СЛР, що може врятувати життя постраждалих. Домедична допомога також

може покращити результати лікування, забезпечуючи належний стан постраждалим до прибуття медичного персоналу. Окрім того, домедична допомога може надати психологічну підтримку та зменшити рівень стресу у постраждалих та їхніх рідних. Це допомагає створити атмосферу впевненості та контролю над ситуацією, що може сприяти кращому відновленню та зниженню страху перед медичною допомогою. Забезпечення особистої безпеки та збереження свого здоров'я – одна з найважливіших сторін практичних інтересів людини, особливо в умовах сьогодення. В Україні та у світі загалом не проходить і дня без чергової аварії, стихійного лиха, соціального конфлікту або кримінальної події, які викликають загибель людей і завдають величезного матеріального збитку. Зараз, коли в будь-яку хвилину може гостро постати питання рятування життя, особливо актуальним є вміння надавати домедичну допомогу. Основне завдання домедичної допомоги в разі нещасного випадку – зберегти життя постраждалого до прибуття рятувальників і бригади екстреної медичної допомоги (ЕМД) та ефективно використати будь-який шанс для його порятунку [1]. З усвідомленням того, що надзвичайні ситуації можуть виникнути будь-де, інтерес до навчання домедичної допомоги значно виріс. Навчальні заходи мають різноманітний характер, включаючи лекції, дискусії та практичні вправи. Матеріали з домедичної допомоги також доступні в бібліотеках та в Інтернеті. Однак, незважаючи на це, випадки неправильного надання домедичної допомоги все-таки трапляються. Наразі такі випадки розглядають як міфи або як не потрібно надавати домедичну допомогу. Відповідно до статті 6 Закону України «Про екстрену медичну допомогу», Концепції розвитку системи екстреної медичної допомоги, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 383-р, та пункту 8 Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 90), з метою вдосконалення надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах [3] був прийнятий наказ МОЗ України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» (далі – наказ № 441). У наказі № 441 містяться 29 порядків надання домедичної допомоги постраждалим при різних невідкладних станах, а саме при раптовій

зупинці кровообігу в дорослих, дітей, при порушенні прохідності дихальних шляхів, при масивній зовнішній кровотечі, при гострому мозковому інсульті, інфаркті міокарда, проникній та тупій травмі грудної клітки, проникній та тупій травмі черевної порожнини, при підозрі на пошкодження хребта, травму голови, перелом кісток кінцівок, травматичній ампутації, при синдромі тривалого здавлення, при підозрі на шок, передозуванні опіоїдами, гострому отруєнні невідомою речовиною, при термічних опіках, загальному переохолодженні та/або відмороженні, при судомах, пошкодженні очей, тепловому ударі, ураженні електричним струмом або блискавкою, утопленні, при анафілаксії, гіпоглікемії, при травмі, постраждалим в умовах бойових дій/воєнного стану. Головною метою цього наказу стало забезпечення правильного та ефективного надання домедичної допомоги на догоспітальному етапі свідками події на всій території України. Надання домедичної допомоги відповідно до законодавства має кілька важливих аспектів:

1. Збереження життя і здоров'я: надання швидкої медичної допомоги може врятувати життя або запобігти загрози для здоров'я людини. Відкладений доступ до медичної допомоги може призвести до погіршення стану пацієнта або ускладнень.

2. Законність і відповідальність: законодавство визначає права та обов'язки медичних працівників і осіб, які можуть надавати першу допомогу. Дотримання цих правил є не лише моральним обов'язком, а й юридичною вимогою.

3. Зменшення ризику відшкодування: надання домедичної допомоги відповідно до законодавства може зменшити ризик юридичних позовів чи вимог про відшкодування збитків. Якщо медична допомога була надана правильно та вчасно, це може служити доказом у судовому процесі.

4. Збереження професійної репутації: медичні працівники мають зацікавленість у тому, щоб їхні дії відповідали вимогам законодавства, оскільки це впливає на їхню професійну репутацію та можливість працювати у медичній сфері.

5. Етика і гуманітарні аспекти: законодавство часто відображає етичні принципи, що стосуються надання медичної допомоги. Це може включати обов'язок надавати допомогу тим, хто перебуває у небезпеці, а також забезпечення поваги до прав пацієнтів.

Отже, дотримання законодавства у сфері надання домедичної допомоги є не лише необхідним з погляду правової точки зору, але й важливим для

збереження життя, підтримання професійної етики та гуманітарних цінностей.

Враховуючи, що медичні працівники не весь свій час перебувають на роботі, – для них також було важливим отримати базові знання, що робити у надзвичайних ситуаціях у позаробочий час. З цією метою було прийнято рішення щодо включення в робочу програму дисципліни «Перша допомога» для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 233 «Медсестринство» (спеціалізація 223.02 «Парамедик») матеріалів наказу № 441. Дана дисципліна викладається на першому навчальному році, що також буде основним фундаментом для таких дисциплін, як «Розширені реанімаційні заходи у дорослих», «Розширені реанімаційні заходи у дітей», «Екстрена допомога при травмах», «Екстрена допомога при невідкладних станах» та ін.

Мета статті – проаналізувати ефективність імплементації наказу МОЗ України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядку надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» методом опитування здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 223 «Медсестринство» (спеціалізація 223.02 «Парамедик») другого та третього років навчання і перевірки виконання симуляційних сценаріїв із домедичної допомоги.

Теоретична частина. Наказ № 441, що регулює порядок надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах, зазнав значної уваги та реакції у медичній галузі, включаючи його імплементацію в підготовку майбутніх фахівців.

Насамперед варто визначитися з термінологією. У літературі можна зустріти два визначення – домедична допомога та перша допомога. Дані поняття є тотожними та взаємозамінними. Домедична допомога – невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи [2]. Професійно таку допомогу надають, звичайно ж, медики, але не завжди швидка допомога може прибути вчасно на місце події. Тому вміння кожного з нас надати домедичну необхідну допомогу постраждалим до прибуття служб порятунку може відіграти вирішальну роль у порятунку

жизни людини. МОЗ України закликає кожного свідомого українця знайти у своєму місті курси з надання домедичної допомоги й отримати ці практичні навички [4].

Здобуття знань та вмінь домедичної допомоги при невідкладних станах є ключовою компетенцією для майбутніх фахівців у сфері медичної допомоги. Імплементація наказу № 441, спрямованого на затвердження порядку надання домедичної допомоги, виявляється важливим кроком у покращенні якості навчання та підготовки майбутніх парамедиків. Для оцінки ефективності цієї імплементації було проведено комплексне дослідження методом опитування та перевірки симуляційних сценаріїв серед здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 223 «Медсестринство» (спеціалізація 223.02 «Парамедик») другого та третього курсів на початку 2023–2024 навчального року.

Викладання дисципліни «Перша допомога» для майбутніх парамедиків проводиться на базі Центру симуляційного навчання Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, що дає змогу робити акцент саме на практичних сценаріях, використовуючи сучасне та професійне симуляційне обладнання для кращого засвоєння матеріалу та вироблення м'язової пам'яті.

Перед початком 2022–2023 навчального року для вдосконалення навчального процесу та імплементації наказу № 441 на основі принципів системного підходу до навчального процесу були здійснені такі кроки:

- 1) проаналізовано вимоги наказу № 441, що дозволило визначити конкретні вимоги щодо навчання здобувачів вищої освіти;
- 2) визначено навчальні цілі та вимоги щодо знань, навичок, умінь та компетенцій, які мають опанувати здобувачі освіти після завершення навчання;
- 3) оновлено робочу програму з дисципліни «Перша допомога», яка містить ключові елементи наказу № 441. Ця програма включає теоретичне навчання, практичні заняття, симуляції невідкладних ситуацій;
- 4) розроблено нові методичні матеріали і впроваджено нові форми навчання, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку практичних навичок. До цих форм належать симуляційні тренування, використання віртуальних симуляторів, інтерактивні дискусії;
- 5) завершено підготовку викладачів із домедичної допомоги, яка включала обов'язкове опанування інструкторського курсу з базової реанімації

від European Resuscitation Council, курсу “Stop the Bleed”, курсу «Перший на місці події»;

6) розроблено стратегію поглиблення опанування практичного матеріалу та оцінки його ефективності: певні тематики дублюються та закріплюються додатково симуляційними сценаріями як простими, так і складними. Здобувачі вищої освіти постійно оцінюються під час практичних занять. Дисципліна оцінюється в кінці року підсумковим тестуванням;

7) розроблено критерії зворотного зв'язку та покращення. На основі постійного анкетування в кінці вивчення дисципліни та в ході подальшого освітнього процесу отримано цінні дані від здобувачів вищої освіти та викладачів щодо якості вивчення домедичної допомоги, на основі яких систематично вносяться відповідні зміни у робочу програму та методи навчання.

Зміст навчальних дисциплін був розширений, щоб включити більше практичних вправ та симуляційних тренувань, спрямованих на розвиток навичок надання домедичної допомоги при невідкладних ситуаціях, особливо з урахуванням поточної безпекової ситуації в Україні. Зокрема, акцент було зроблено на швидкій реакції та ефективному управлінні екстремними ситуаціями, пов'язаними з воєнним станом, а також такими як серцевий напад, отруєння, травми та іншими невідкладними станами.

Практична частина підготовки була посиленою через співпрацю з лікувальними установами та медичними центрами, де здобувачі вищої освіти отримували можливість здійснювати стажування та навчатися на практиці в реальних умовах. Це дозволило здобувачам вищої освіти отримати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, уміння та компетенції, необхідні для ефективного фахового виконання обов'язків й автономності.

Крім цього, активно впроваджувалися інноваційні методи навчання, такі як використання тренажерів серцево-легеневої реанімації зі зворотним зв'язком, віртуальних симуляцій, інтерактивних завдань та мультимедійних засобів, що сприяли покращенню розуміння здобувачами вищої освіти матеріалу та практичних навичок надання домедичної допомоги. Важливу роль відіграло проходження здобувачами вищої освіти 1-го року навчання сертифікованих курсів “Basic Life Support” від European Resuscitation Council з видачею відповідного сертифіката, зніційованого ВГО «Всеукраїнська рада реанімації (ресусцитації) та екстреної медичної допомоги», та їх залучення до викладання

різноманітних аспектів домедичної допомоги школярам, студентській молоді, організованим групам працівників різноманітних сфер діяльності.

Опитування здобувачів вищої освіти за спеціальністю 2223 «Медсестринство» (спеціалізація 223.02 «Парамедик») другого та третього років навчання на початку 2023–2024 навчального року відображало їхнє розуміння та оцінку ефективності навчання з домедичної допомоги після імплементації наказу № 441. Зокрема, здобувачам було задано питання щодо якості їхньої підготовки до надання домедичної допомоги в невідкладних ситуаціях, їхнього рівня впевненості у використанні медичних навичок та знань. Результати опитування показали, що після імплементації наказу № 441 здобувачі вищої освіти виявили значне покращення в розумінні та впевненості у наданні домедичної допомоги. Паралельно з опитуванням було проведено перевірку симуляційних сценаріїв, що є частиною практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Симуляційні сценарії були розроблені для відтворення реальних невідкладних ситуацій, в яких здобувачам вищої освіти довелося застосовувати отримані знання, навички та вміння. Під час цієї перевірки враховувалася особливість вивчення дисципліни «Перша допомога» до та після інтеграції в робочу програму наказу № 441. Аналіз результатів показав, що після імплементації наказу № 441 здобувачі були здатні ефективно використовувати отримані знання та навички у практичних ситуаціях. Вони продемонстрували підвищений рівень впевненості та професійності у наданні домедичної допомоги.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результатом розробки і впровадження нової робочої програми на основі наказу МОЗ України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство» (спеціалізація 223.02 «Парамедик») стало покращення якості підготовки майбутніх медичних фахівців, забезпечення відповідності їх навчальних досягнень вимогам сучасного медичного стандарту та підвищення рівня надання домедичної допомоги в Україні.

У подальшому необхідно розширити спектр сценаріїв невідкладних станів на основі наказу № 441 з метою поглиблення підготовки здобувачів вищої освіти з домедичної допомоги та провести аналіз їх ефективності для тривалого забезпечення автономності під час надання домедичної допомоги.

Список літератури

1. Домедична допомога на місці події : практич. посіб. / П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв [та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. П. Б. Волянського та д-ра мед. наук, проф. С. О. Гур'єва. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – С. 7.

2. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 2013 р. № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.

3. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах : наказ МОЗ України від 09.03.2022 р. № 441.

4. Як надати домедичну допомогу. МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article/health/jak-nadati-pershu-dopomogu-zagalni-pravila>.

References

1. Volyansky, P.B., Hrynzovsky, A.M., Guriev, S.O., Dolhyi, M.L., Drozdenko, N.V., Kuzmin, V.Yu., ... Striuk, M.P. (2020). *Domedichna dopomoga na misti podiy [First aid at the scene of an incident]*. Kherson: Vydavnychy dim «Helyvetyka» [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrayiny Pro ekstrenu medychnu dopomohu vid 2013 r. № 30 [Law of Ukraine On emergency medical care dated 2013 No. 30]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> [in Ukrainian].

3. Nakaz MOZ Ukrayiny Pro zatverdzhennya poryadkiv nadannya domedichnoyi dopomogi osobam pry nevidkladnykh stanakh vid 09.03.2022 r. № 441 [Order of the Ministry of Health of Ukraine On approval of procedures for providing pre-medical assistance to persons in emergency situations dated March 9, 2022 No. 441] [in Ukrainian].

4. Yak nadaty pershu dopomohu. MOZ Ukrayiny [How to provide first aid. Ministry of Health of Ukraine]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/health/jak-nadati-pershu-dopomogu-zagalni-pravila> [in Ukrainian].

Отримано 26.04.2024.
Рекомендовано 30.05.2024.

Електронна адреса для листування: dzhavadova@tdmu.edu.ua